

Dekoloniaaliset feministit sortoa ja taantumusta vastaan

Emma Kaskinen

Françoise Vergès (2024 [2019])
Dekoloniaalinen feminismi.
Suom. Anna Tuomikoski.
Helsinki: Tutkijaliitto. 144 s.

Françoise Vergèsin *Dekoloniaalinen feminismi* (*Un féminisme décolonial*) on pamfletti feminismin kumouksellisen potentiaalin palauttamisen puolesta ja poliittista taantumuksellisuutta vastaan. Kirja perustuu muutosvoimaiseksi kuvatun dekoloniaalisen feminismin ja Vergèsin sivistystehtäväfeminismiksi (*féminisme civilisationnel*) nimeämän, radikaalin voimansa kadottaneen valkoisen feminismin väli-

seen vastakkainasetteluun. Tutkijaliiton keväällä 2024 julkaisema ja Anna Tuomikosken suomen-tama teos ilmestyi alkuperäiskielellään ranskaksi vuonna 2019. Sen kirjoittanut Vergès on Pariisissa syntynyt, Ranskalle kuuluvalla Réunionin saarella ja Algeriassa kasvanut ja myöhemmin Pariisiin opiskelemaan palannut aktivisti, historioitsija, poliitikantutkija ja elokuvantekijä. Pieni keltainen kirja on erinomainen johdatus dekoloniaalisen feminismin moninaisuuteen ja historioihin.

Dekoloniaalisten feminismien perinnöt

Dekoloniaalinen feminismi koostuu kahdesta osasta, joista ensimmäisessä Vergès kuvaa dekoloniaalisen feminismin ja toisessa sivistystehtäväfeminismin historiallista kehitystä ja merkityksiä etenkin Ranskan kontekstissa. Valkoisella sivistystehtäväfeminisminä Vergès tarkoittaa porvarillista, kapitalististen ihanteiden kanssa myötäsukaista feminismiä, joka henkilöityy huivin käyttöä kammoksuvan valkoisen naisen hahmoon. Osittain sen vastavoimaksi virinnee dekoloniaalisen feminismin nousun Vergès nimeää yhdeksi 2000-luvun alun merkittävimmistä tapahtumista. Hän sijoittaa teoksensa samaan rintamaan ja kuvaa sitä vuosisataisten kamppailujen jatkumoa, jonka osaksi dekoloniaalisen feminismin moninaiset liikkeet asettuvat: “[N]e lukevat edeltäjiinsä ja esikuviansa kolonisoitujen alkuperäiskansojen naiset, orjuutetut naiset, mustat naiset, kansallisten vapautusliikkeiden ja kolmannen maailman feministisen internationalismin piirissä 1950–1970-luvuilla toimineet naiset ja kaikki ne rodullistetut naiset, jotka nykyäänkin taistelevat päivästä toiseen.” (Vergès 2024, 21.)

Kirjassa kiehtovasti avattu dekoloniaalisen feminismin historia tapahtuu länsimaisen feminismin marginaaleissa. Se jää kaanonin ulkopuolelle, kun feminismin kehityskulkua kuvataan länsikeskeisesti ymmärrettyjen feminismin aaltojen avulla. Vergès kritisoikin tapaa kuvata feminismin kehityskaari lineaarisesti etenevän aaltojen sarjana, sillä se hukuttaa näkyvistä valkoista feminismiä kohtaan jatkuvasti esitetyn kritiikin ja ei-länsimaisten, ei-valkoisten feminismien omaehtoisen monimuotoisuuden. Lisäksi historian kulun ja historiallisten muutosten selittäminen aallon kaltaisella luonnonvoimalla häivyttää tehdyn työn merkityksen. Vergès korostaa

järjestäytymisen keskeisyyttä, joka on piilotettu, kun Rosa Parksin kaltaiset aktivistit on kuvattu rohkeina poikkeushenkilöinä. Mutkia oikovan ja moninaisuutta peittelevän historiankerronnan sijaan Vergèsille dekoloniaalisen feminismin ajallisuus muodostuu jatkuvan kamppailun arjesta, tuskasta ja iloista.

Feminismin valkoisuuden horjuttamisen ohella Vergèsin teoksen keskeinen ansio on sorron materiaalsiin todellisuuksiin paneutuminen. Materiaaliset kamppailut kohdistetaan arkitason työ- ja elinolosuhteiden ongelmiin sekä valtion ja kansojen välisten suhteiden epäkohtiin. Vergès painottaa, että nykyisessä talouspoliittisessa järjestelmässä on kyse ”taloudesta, joka kuluttaa rodullistetut ruumiit loppuun, imee kuiviin niiden voimat; taloudesta, jossa pääoma ja valtio määrittävät tietyt ihmiset sellaisiksi, että heidät sopii käyttää loppuun, heidät sopii altistaa sairauksille, uupumukselle ja vammoille” (Vergès 2024, 106–107). Vergèsin näkemyksen mukaan näiden korostetusti kapitalistisen tuhovoiman armoilla olevien ihmisten elettyihin elämiin keskittyminen on dekoloniaalisille feministeille ensisijaista. Vergès tähdentää niin siivoojien elintodellisuuksien huomioon ottamista ja heidän oikeuksiensa puolustamista kuin valtion militarisoitumisen vastustamista. Lämpileikkaava valtion koloniaalisuuden ja militarismin kritiikki on (hyvinvointi)valtioon perinteisesti myönteisesti suhtautuneille pohjoismaisille feministeille ajankohtainen kutsu itsereflektioon. Dekoloniaalisen feminismin poliittinen eetos avautuu Vergèsin käsittelyssä kutsuvasti ja siihen on helppo tarttua.

Siinä missä poliittinen motiivointi vyöryy teoksessa sujuvasti – mikä lieneekin pamfletiksi kirjoitetun kirjan keskeisin tehtävä – on sen käsitteellinen analyysi vähäistä ja lähemmin tarkasteltuna hieman horjuvaa. Erityisesti huomio kiinnittyy Vergèsin synonyymisesti käyttämiin ”kolmas maailma” - ja ”globaali etelä” -käsitteisiin, joita on dekoloniaalisen aktivismin ja tutkimuksen piirissä kritisoitu länsikeskeisyydestä ja kyvyttömyydestä huomioida valtasuhteita. Bangladeshilainen valokuvaaja-aktivisti Shahidul Alam on ehdottanut tilalle ”enemmistömaailman” käsitettä (ks. esim. Alam 2008), joka on jossain määrin omaksuttu käyttöön antikoloniaalisesti orientoituneessa tutkimuksessa. Enemmistömaailman käsite ”määrittelee maailman historiallisesti heikennettyjä alueita niiden suhteellisen

väestömäärän mukaan, kiinnittäen huomion poliittisen ja taloudellisen vallan epäsuhtaiseen jakaantumiseen” (Hyvärinen 2020, 24). Vergèsin käsitteellisen keskustelun välttäminen voi myös olla tietoinen valinta, jolla hän haluaa ottaa etäisyyttä dekoloniaalisen teorian perinteeseen. Viimeksi mainittua on ajoittain kritisoitu korkealentoisuudesta ja siitä, ettei se käytännössä kykene seuraamaan asettamia tavoitteita vapautumisesta. Vergèsin painotus on historiankerronnalta piiloon jäävien feministien esiintuomisessa ja sivistystehtäväfeminismin vahingollisuuden osoittamisessa.

Sivistystehtäväfeminismin alennustila

Vergès osoittaa, että sivistystehtäväfeminismin viitekehityksessä ainoastaan länsimainen ajatusperinne tunnustetaan vapautuksen mahdollistajaksi. Se on hänen mukaansa suoranaisten hyökkäys maahan muuttaneita ja globaalin etelän naisia vastaan, jotka pyritään ”sivistämään” ja kääntämään omaa kulttuurista taustaansa vastaan. Kirjan toinen, sivistystehtäväfeminismin keskittynyt osa kuvaa silmiä avaavien esimerkkien avulla, miten feministit ovat toimineet yhtenäisesti konservatiivisten ja vallitsevasta tilanteesta hyötyvien tahojen kanssa. Vergès kartoittaa yhtäältä tapoja ja tapauksia, joissa ”rotuun” aiemmin välinpitämättömästi suhtautunut feminismi on omaksunut maahanmuuttovastaista ja rasistista retoriikkaa. Toisaalta hän osoittaa, miten feminististen periaatteiden kanssa vastakkaiselta vaikuttava oikeistolainen politiikka on ottanut naisten asemasta puhumisen maahanmuuttovihamien poliitiikkansa välineeksi. Ranskan kontekstin vaikutus näkyy kirjassa siinä, että sivistystehtäväfeminismiä avataan pääasiassa islamofobiaa purkamalla. Vergès analysoi huivinkäyttöön kytkeytyviä keskusteluita, joissa islam on sivistystehtäväfeminismin piirissä nostettu patriarkaatin synonyymiksi. Kun sivistystehtäväfeministit keskittyvät toisetutujen naisten asemasta huolehtimiseen, he kieltäytyvät tunnistamasta miesten rakenteellista ylivaltaa osaksi myös länsimaiseksi miellettyä kulttuuria, Vergès huomauttaa. Rasististen oletusten perkaamisen lisäksi kirjassa kuvataan monipuolisesti, miten feminististen liikkeiden radikaali anti on pyritty sulauttamaan osaksi talousliberaalia valtavirtaa. Sivistystehtäväfeminismin alennustilan kuvaus toimii

kannustimena suorasekäisyyden säilyttämiseen.

Kirjan rakenne korostaa feminismien välistä kahtiajakoa. Tästä seuraa myös mustavalkoisuutta, jossa liikkumatilaa hyvän dekoloniaalisen feminismin ja pahan, taantuneen sivistystehtäväfeminismin välillä ei juuri ole. Liberaalin maailman airuet kansalaisjärjestöineen ja feministisine kokoontumisineen edustavat Vergèsille taantumuksen voimia samalla, kun todellinen vapautus vaatii uusliberalististen toimintamallien purkamista. Hieman häiritsevänä kaksijakoinen asetelma näyttäytyy, kun Vergès kuvaa osallistumistaan Intian Nagalandissa järjestettyyn kokoontumiseen. Paikalliset naiset kuvaavat tilannettaan Vergèsin mukaan kansalaisjärjestöjen kielenkäytöstä tutulla voimaantumista ja johtajuutta korostavilla sanoilla ja ovat ”ikään kuin menettäneet oman äänensä” (Vergès 2024, 60). Lyhyesti kuvattu kohta saa Vergèsin näyttämään lievän ylenkatseiselta pyrkimyksissään osoittaa paikallisille heidän tilanteensa todellinen poliittinen luonne kansalaisjärjestöjen luoman sumuverhon takaa. Tilanteen monimuotoisempi kuvaus voisi olla kiinnostavampi – miksi paikalliset käyttävät juuri tällaista sanastoa? Mikä on heidän analyysinsä omasta tilanteestaan? Vergèsin kuvauksessa paikallisten kyvykyys toimia omaksi parhaakseen kyseenalaistuu, ja hän esittää hieman yllättäen itsensä tilanteen tarkkanäköisimmäksi havainnoijaksi. Herää kysymys siitä, mihin jää dekoloniaalisten feminismien monikkomuoto, jota hän kirjan alussa peräänkuuluttaa.

Lopuksi

Dekoloniaalinen feminismi tuo poliittista terävyyttä suomenkielisiin keskusteluihin feminismistä. Se nostaa tärkeästi esiin sivistystehtäväfeminismin nimissä tapahtuvat kiusalliset myönnytykset ja hiljaisuudet. Suomen ja laajemmin Pohjoismaiden kontekstissa katseen voisi kohdistaa siihen, miten valtioon nojaava tasa-arvofeminismi on pitkään ollut kyvytön ymmärtämään saamelaisten kamppailua valtion koloniaalisuutta vastaan, saati kytkeään sitä feministiseksi kysymykseksi (ks. esim. Knoblock & Kuokkanen 2015).

Anna Tuomikosken käännöstyö on läpi kirjan huolellista. Teos on myös lähdeviitteiltään mainio ja ohjaa lukijaa eteenpäin ei-valkoiisiin feminismeihin

tutustumisen tiellä. Akateemisten feminististen keskustelujen lukemisen lomassa länsimaisille ideaaleille kumartelemattoman asenteen toivottaa ilolla tervetulleeksi. Vaikka teoksen tyyli kääntyy välillä paasaavaksi ja Vergèsin tilannekatsaukset näyttävät ajoittain yksinkertaistavina, osin juuri ehdottomuutensa vuoksi teos kutsuu tärkeään, kriittiseenkin vuoropuheluun. Toiminnan mahdollisuuksien pelkistäminen selvärajaisesti joko hyväksi tai ankeiksi toimii kutsuna liittyä osaksi historian hyviä. Vergèsin teos muistuttaa, että vain yhteistyökumppanimme huolella valitsemalla ja näitä suhteita vaalimalla voimme feministeinä luoda uutta – ja kenties myös vaaran tuntua valtaapitäville.

Emma Kaskinen on poliittisen maantieteen väitöskirjatutkija Oulun yliopistossa. Hän tutkii lisääntyntä militarismia Saamenmaan kontekstissa.

Kirjallisuus

- Alam, Shahidul (2008) *Majority World: Challenging the West's Rhetoric of Democracy. Amerasia Journal* 34:1, 88–98.
- Hyvärinen, Pieta (2020) *Sienestystä pohjoisilla puupelloilla: metsien moninaiset taloudet ja plantaasiosentrismin ongelma. Alue ja ympäristö* 49:2, 22–43.
- Knoblock, Ina & Kuokkanen, Rauna (2015) *Decolonizing Feminism in the North: A Conversation with Rauna Kuokkanen. NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 23:4, 275–281.